Opłata pocztowa
uiszczono ryczałtem.

Цана асобнага нумару 20 грош.

БЕЛАРУСКАЯ ДОЛЯ

Выходзіць тры разы ў тыдзень.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12, m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 2 зл. Для заграніцы ўдвая даражэй.
Перамена адрэса 30 грошы.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 гр., за радок пэтыту ў 1 шп

№ 6. Вільня, Пятніца, 23-га студзеня 1925 г. Год I.

Да Беларускага Грамадзянства.

ГРАМАДЗЯНЕ! На Вашы дамаганьні Школьная Улада не адчыняе беларускіх школаў і не перατварае істнуючых польскіх школаў у беларускія. Вашы дзеткі або штрафам заганяюцца ў польскія школы, або застаюцца зусім бяз школы. Канстытуцыя-ж польская і языковая ўстава гарантуець Вам навучаньне дзяцей у сваей роднай школе.

Каб Вашы дзеці не марнаваліся дарма сёлета закладайце прыватныя беларускія школы.

У Віленшчыне і Навараградзкім Ваяводзтве кіруйцеся ніжэй пададзенай інструкцыяй. На Палескае і Беластоцкае Ваяводзтвы будзе абвешчана асобная інструкцыя.

Ц. Б. Ш. Р.

Часовая інструкцыя.

Як адчыніць прыватную беларускую школу ў Навагрaдзкім і Віленскім Ваяводзтвах.

1. Калі школьная ўлада на жаданьне людласьці, згодна § § 3 і 4 уставы аб арганізацыі школьніцтва з 9.VII: 1924 г., не адчыняе пачатковай беларускай школы ў тых вёсках, дзе няма ніякай школы або не перατварае істнуючай польскай школы ў беларускую—трэба адчыняць прыватныя беларускія школы.

2. У Навагрaдзкім ваяводзтве (паветы: Навагрaдзкі, Валожынскі. Стаўпецкі, Лідзкі, Нясьвіжскі, Баранавіцкі і Слонімскі) ад свайго імя адчыняе Радашкоўскае Тавар ства Беларускай Школы (гор. Радашкавічы, Вялейскага павету), а ў Віленскім ваяводзтве ад свайго імя адчыняе Цэнтральная Беларуская Школьная Рада ў Вільні (Віленская 12—6).

Увага: Цэнтральная Беларуская Школьная Рада робіць захады, каб яе статут быў зацьверджаны на ўсю Заходнюю Беларусь.

Парадак адчыненьня школы.

3. Вясковы сход ці група бацькоў (на прыватную школу не абавязкава, каб ад 40 дзяцей: можна і на меншы лік) пастанаўляюць адчыніць прыватную беларускую школу, дзеля чаго павінны наняць хату пад школу, згадзіць вучыцеля (калі такі ёсьць), улажыць сьпіс дзяцей, якія будуць хадзіць у школу і, калі ў Навагрaдзкім ваяводзтве, то паведаміць аб гэтым Радашкоўскае Таварыства Беларускай Школы, а калі ў Віленскім, то Цэнтр. Белар. Шк. Раду.

4. У паведамленьні павінна быць сказана: 1, у якой вёсцы, воласьці й павету закладаецца школа; 2, імя й прозьвішча жыхара, у хаце якога будзе памяшчацца школа; 3, далучыць сьпіс вучняў, якія будуць хадзіць у школу (неабавязкава 40) ды копіі дакумэнтаў вучыцеля.

5. Калі школа адчыняецца ў Навагрaдзкім ваяводзтве, то Радаш. Т-ва Бел. Шк., а калі ў Віленскім, то Цэнтр. Бел. Шк. Рада праз адпаведнага інспэктара ад сябе піша Куратару Школьнага Вокругу аб выдачы канцэсіі (г. з. дазволу) на тую ці іншую школу на Радашкоўскае Тавар. Бел. Шк. або Цэнтральнай Белар. Шк. Радзе, пасылаючы Куратару адначасна гэтакія дадзеныя аб школе: 1, у якой вёсцы адчыняецца школа; 2, у чым доме памяшчаецца; 3, колькі мае аддзелаў; 4, праграму школы; 5, плян выкладовых гадзін; 6, сьпіс вучняў; 7, копіі дакумэнтаў вучыцеля аб адукацыі, пэдагагічнай практыцы.

6. Адначасна, Рад. Та-ва Бел. Шк. ў Навагрaдзкім ваяводзтве, а ў Віленскім Цэн. Бел. Шк. Рада выдае вызначанаму вучыцелю пасьведчаньне на арганізацыю школы, а таксама і паўнамоцтвы на выпаўненьне фармальнасьцяў у воласьці, Школьным Інспэктарацe і Кураторыюме, якія датычаць школы.

Увагі: 1. Калі ў тэй ці іншай вёсцы ня знойдзецца адпаведнага кандыдата на вучыцеля, дык Цэнтр. Бел. Шк. Рада ці Радашк. Тав. Бел. Школы можа вызначыць свайго кандыдата.

2. Калі вызначаны вучыцель ня мае пасьведчаньня аб сканчэньні беларускіх курсаў, то Цэн. Бел. Шк. Рада ў Вільні ці Рад. Т-ва Бел. Шк. ў Радашкавічах можа выдаць часовае пасьведчаньне на заняткі ў беларускай школе, пад тым варункам, каб гэты вучыцель здаў экзамін на права навучаньня ў беларускай школе пры Экзамінацыйнай Камісіі Цэн. Бел. Шк. Радзе ў тэрміне да 1 чэрвеня г. 1925 г.

7. Як Школьная Рада сцьверцзіць, што ўжо школа з'арганізавана й пачынаюцца заняткі—можа выслаць у крэдыт падручнікі, а пры магчымасьці й грашавую дапамогу вучыцелю.

Увага: 1. На прыватную беларускую школу прыгавара можна й ня пісаць, але лепш было-б зрабіць адпаведную пастанову, пасьведчаную хоць толькі солтысам.

2. З Віленшчыны прыгавары прысылаць у Цэн. Бел. Шк. Раду, а з Навагрaдчыны ў Радашкаўскае Т-ва Бел. Школы. Школьнаму Інспэктару на прыватную школу можна і не пасылаць прыгавару.

3. Калі адчыніцца прыватная беларуская школа й дзеці будуць у ёй вучыцца, Інспэктар ня будзе мець права накладаць штрафы на бацькоў за тое, што іх дзеці ня ходзяць у польскую школу.

**Цэнтральная Беларуская Школьная Рада.
Вільня, Віленская 12—6.**

Разьбітая ідэя.

Да сусьветнае вайны і вялікае расейскае рэвалюцыі ўсё расейскае грамадзянства, а перад усім расейская дзяржаўная ўлада не магла сабе прадставіць, каб у „единой“ Расеі маглі істнаваць нейкія *аўтаномныя* нацыянальныя тэрыторыі, а тым балей — каб Расейская імпэрыя магла перабудавацца ў *фэдэрацыю*. Проці аўтаноміі Фінляндыі вялася непрымірымая вайна, і ўрэшце яе з усіх бакоў абкарналі. І толькі крайнія рэвалюцыйныя партыі, разумеючы ўсю сілу ўкрытага ў паняволеных народах Расеі нацыянальнага рэвалюцыянізму, напісалі на сваіх сьцягах лёзунг *фэдэрацыйнае* Расейскае рэспублікі.

Аднак, калі выбухнула марцовая рэвалюцыя, тыя-ж расейскія рэвалюцыянеры „забыліся“ аб гэтым лёзунгу. Калі да тагачаснага прэм'ера, кн. Львова, зьявілася беларуская дэлегацыя з Менску і выставіла, сярод іншых дамаганьняў нацыянальнага характару, дамаганьне *аўтаноміі Беларусі*, галава рэвалюцыйнага ўраду прыняў яе дужа сьцюдзена і адказаў, што „рэвалюцыя высунула шмат важных пытаньняў, каторыя можа толькі вырашыць „Учредительное Собраніе“. Урад-жа расейскі сам у справе беларускай пачынаць ня будзе нічога. Словам, ад Львова беларуская дэлегацыя не дабілася нават ніякіх абяцанак“ *). Калі-ж народы Расеі адзін за адным пачалі *самі адрывацца* ад Расейскае дзяржавы і абвяшчаць сваю незалежнасьць,— усё расейскае грамадзянства аднялося да гэтага яўна варожа, разглядаючы такія акты, як... „дзяржаўную здраду“.

Аднак, факт стварэньня цэлага раду незалежных нацыянальных рэспублік быў лішне сільным ударам для ідэалёгаў „единой“ Расеі, каб старое прадстаўленьне аб дзяржаўным укладзе Расейскага гаспадарства магло астацца нязьменным. І вось першыя разрываюць сувязь з гэтай ідэалёгіяй бальшавікі, якія, пасьля доўгіх ваганьняў і крокаў то ўперад, то ўзад, скончылі тым, што вычыркнулі з карты народаў самае імя „Расея“, перαтварыўшы яе ў *Саюз Сацыялістычных Радавых Рэспублік*, пабудаваных *на нацыянальным прынцыпе*.

Фэдэрацыя сталася ня тэорыяй, ня лёзунгам, а—*дзелам*.

Зусім натуральна, што і процібальшавіцкая Расея не магла не адгукнуцца на факты, перад якімі паставіла яе жыцьцё. І вось у 1918 годзе „ўрад“ генарала Юдзеніча, які распачаў кампанію проці бальшавікоў на тэрыторыі Эстоніі,—праўда, пад націскам Англіі!— абвяшчае, што незалежным балтыцкім рэспублікам: Эстоніі і Латвіі — „белы“ ўрад забясьпечывае аўтаномію, калі заваюе уладу над Расеяй. А сьледам за гэтым былы царскі міністар загранічных спраў, Сазонов, друкуе ў англійскай газэце „Times“ заяву, што, калі пад чужаземным націскам Юдзеніч абяцуе аўтаномію „інародным“ латышам і эстонцам, дык „будучая Расея“ з сваей уласнай і непрымушонай волі дасьць яшчэ шырэйшую аўтаномію „родным братом“—беларусам і украінцам..

*) Гл. артыкул В. Славуціча „Bielarusy i litoucy u 1917 hodzie“—„Krynica“ № 3—1925 г.

Ведама, ні на адну мінуту нельга мець ілюзіі, каб „белы“ ўрад у Расеі шчыра і сумленна зьдзейсьніў гэтыя абяцанкі і пасулы, калі-б яму запраўды ўдалося перамагчы бальшавікоў. І мы падаем гэтыя факты затым, каб паказаць, якую эвалюцыю — хаця-бы толькі на словах — перажывае ідэя „единой Россіи“ пад магутнымі ўдарамі нацыянальна-незалежніцкага руху і нацыянальнае палітыкі радавае ўлады.

Мала таго: у сувязі з ідэяй новае інтэрвэнцыі ў СССР, у сувязі з мабілізацыяй врангелеўскае арміі і спробамі стварэньня „адзінага процібальшавіцкага фронту“ ў Заходняй Эўропе, прыходзіцца адзначыць яшчэ адну праяву адыходу ад ідэалёгіі „единой Россіи“.

Зусім зразумелая рэч, што, калі-б пачаўся нейкі эўрапэйскі „крыжавы паход“ проці СССР, дык найбольш пацярпелі-бы народы беларускі і украінскі, на землях каторых ізноў пачаліся-бы крывавыя бітвы. Значыць, трэба-ж нечым „задабрыць“ гэтыя народы.— З другога боку, трэба нечым „пераліцытаваць“, або прынамся не адстаць і ад бальшавікоў, якія ў аснову свайго дзяржаўнага будаўніцтва паклалі прынцып самастойнасьці нацыянальных тэрыторыяў. І вось, апэрэтачны „цар“ Кірыл, сядзючы заграніцай — на эміграцыі, склікаў адумысную прафэсарскую камісію, каб... выпрацаваць канстытуцыю „фэдэрацыйнае“ Расеі, якая была-бы праведзена ў жыцьцё „пасьля пабеды белых“....

Ясная рэч, што верыць у шчырасьць усіх гэных пасулаў „эмігранцкае Расеі“ — вельмі трудна. Уступкі гэныя робяцца *пад прымусам*, а ў душы ўсё гэныя расейскія эмігранты асталіся такімі, як былі і да вялікае рэвалюцыі. Аб гэтым сьведчыць найлепей той дух, які пануе хаця-бы сярод расейскае эмігранцкае моладзі, якая лятуціць аб панаваньні над „крамольнымі інародцамі“ і ўжо цяпер прабуе беларускі і украінскі рух фальшаваць рознымі арганізацыямі „бѣлороссовъ“ і „малороссовъ“.

Але ўсе гэтыя заявы і пасулы—гэта бясспрэчны *доказ сілы і магутнасьці нацыянальнага і дзяржаўнага адраджэньня былых народаў Расеі*, прымусіўшых закаянных ворагаў сваіх публічна выракацца старое ідэалёгіі. *Маральна* гэтая ідэалёгія аканчальна збанкрутавала.

Да польска-гданскага канфлікту.

Прамова Старшыні Гданскага Сэнату.

„ПАТ“ падае вельмі вострую прамову, якую сказаў 16 студня на паседжаньні Сэнату яго Старшыня, д-р Сам, у справе канфлікту Вольнага Места з Польшчай.

Сцьвярдзіўшы дзяржаўную незалежнасьць Вольнага Места, Старшыня Гданскага Ўраду адзначыў, што на старожы гэтай палітычнай незалежнасьці і стаіць перад усім Ліга Народаў, якая йграе, апрача таго, яшчэ й ролю судзьдзі ў спорках паміж Гданскам і Польшчай.

Але Польшча не прызнае гэтай суверэннасьці (дзяржаўнай незалежнасьці) Вольнага Места, і Ліга Народаў неяк ня вырашыла зусім **яснай пастановай** гэтага галоўнага спрэчнага пытаньня.

Але гэтая суверэннасьць Гданска вынікае сама сабой з таго факту, што Вольнае Места заключыла ўжо некалькі самастойных тарговых дагавораў з замежнымі дзяржавамі, зьместам якіх зьяўляецца ахова правоў і інтарэсаў Гданска, як незалежнай дзяржавы, гэтыя дагаворы **зарэгістраваны, як міжнародавыя, у Лізе Народаў**, як таго вымагае яе статут... Ні водная дзяржава, апрача Польшчы, не адмаўляе Вольнаму Месту яго годнасьці, як незалежнай дзяржаўнай адзінкі... Але найцікаўней, што і апошняя ўмова **Гданску з Польшчай** з 9 лістапада 1924 г. — **таксама зарэгістравана ў Лізе Народау, як міжнародавая**, ды што гэты дагавор прадставіла для рэгістрацыі ў Сэкрэтарыяце Лігі **сама Польская Рэспубліка...**

Гэтым актам ня толькі Ліга Народаў, але і сама Польшча прызнала польска-гданскую ўмову — маючай **міжнародавы характар**, ці, іншымі славамі, прызнала Вольнае Места Гданск, сувэраннай дзяржаўнай адзінкай.

Зразумела, што Польшча хоча зьмены гэтага становішча Гданска, зьмены істнуючых трактатаў, на якіх яно абапёрта праўна; але, на шчасьце, гэтая **зьмена ня можа адбыцца бяз згоды** самога места Гданска, як аб гэтым зусім выразна кажа спэцыяльны артыкул 30 Парыжскай Канвэнцыі...

Дык вось, Старшыня заяўляе ад імя Гданскага Сэнату, што Гданск не згаджаецца ні на якую зьмену істнуючых умоваў...

У-ва ўсіх спрэчных справах з Польшчай, Гданск займае **абаронную пазіцыю.**

Тое, што польскі ўрад зрабіў самачынна з паштовымі скрынкамі, найляпей даказывае, што ня Гданск, а Польшча, нарушае дагаворы і гвалціць зусім выразныя і правамоцныя пастановы Высокага Камісара. Кожнаму ясна, што сутнасьць спрэчкі — зусім не ў павешаных польскіх скрынках, але — у тым, што Польшча хоча фактычным, але ня праўным, актам самачыну („самасуду“ п. мін. Тугутта) захапіць у свае рукі ўсю паштовую службу ў Гданску, якая зьяўляецца аднэй з функцыяў (чыннасьцяў) і праяваў дзяржаўнай улады наагул.

Трэба сцьвярдзіць і тое, што Польшча нарушыла сваім „самасудам“ зусім выразную пастанову Высокага Камісара Лігі з 25.XII.1922 г., забараняючую польскай уладзе вешаць якраз польскія паштовыя скрынкі і мець сваіх паштальёнаў дзеля разноскі пошты па месьце...

Польскае грамадзянства, гэтак абуранае на Гданск, відаць, папросту ня ведае аб гэтай пастанове Высокага Камісара...

Далей Старшыня Гданскага Сэнату гаварыў аб прамове мін. Тугутта на канфэрэнцыі журналістаў, у якой зьмешчаны ня толькі непраўдзівыя факты і тлумачэньні, але і абраза годнасьці Вольнага Места, а перад усім нягодныя закіды аб нейкім „нямецкім пляне“, які выконывае Гданск...

Кожнаму ясна, што ўвесь канфлікт выкліканы не „нямецкім“, а **польскім плянам**, які мае выразнай мэтай затапіць Гданск польскімі ўрадоўцамі і — абмяжаваць сувэрэннасьць Вольнага Места.

Што гэта — так, ясна ўжо з таго, што цяпер ужо Польшча (мін. Скшыньскі і Тугутт) першы раз адкрыта пачала афіцыяльна гаварыць аб нейкім „пратэктараце“ Польшчы над Гданскам...

Вольнае Места — усе яго вышэйшыя дзяржаўныя ўстановы — **катэгарычна адкідаюць гэты „пратэктарат“, які ня мае ні якой падставы ў Вэрсальскім Трактаце!**

На моцы гэтага Трактату Гданск знаходзіцца **пад пратэктаратам аднэй толькі Лігі Народаў**, якая, як пераконана ўсё насяленьне Гданску, патрапіць абараніць палітычную і эканамічную вольнасьць нашага места ад усялякіх атак з боку Польшчы...

Бо-ж цяпер апошняя мае канфлікт ужо ня з Гданскам, але — з самой Лігай Народаў...

Да Гаагскага Трыбуналу.

Англійскія газэты пішуць быццам Ліга Народаў перадасьць аканчальнае вырашэньне польска-гданскага спору „Трыбуналу Справядлівасьці“ ў Гаазе (?)

Генаральны Сэкрэтар Лігі аб канфлікце.

Данцыгскія газэты паведамляюць, што Генаральны Сэкрэтар Лігі афіцыяльна паведаміў Сэнат Гданска, што ў справе польскай пошты ня прыме ніякіх мераў, пакуль ня дасьць свайго заключэньня Высокі Камісар Лігі Народаў у Гданску (? здаецца ён ужо высказаўся зусім выразна!?).

Палітычны агляд.

У Польшчы.

У бюджэтнай камісіі.

На паседжаньні бюджэтнай камісіі зрабіў даклад аб бюджэце п. Міхальскі, б. мін. фінансаў.

Дакладчык сцьвярдзіў крытычны стан усей гаспадаркі дзяржаўнай Польшчы.

Ад жніўня пачаўся найцяжэйшы пэрыад гаспадарчага крызісу ў Польшчы. Ад ліпня расьце дарагоўля, безрабоцьце, убожства вёскі, труднасьці ў прамысловасьці. Стан вясковае гаспадаркі — падстава эканамічнага здароўя і моцы Польшчы— катастрафічны. Няма збожжа на насеньне, няма хлеба на спажыцьцё, няма крэдыту, няма заробкаў дома, але няма магчымасьці і эміграваць заграніцу... Няма сельска-гаспадарчых машынаў, штучных гнаёў, няма капіталаў на найканешнейшыя паляпшэньні ральлі і гаспадаркі.

ПІСЬМЫ З ЛАТВІІ.

Ітогі і пэрспэктывы.

Падзеі, адбыўшыяся за апошняе паўгоду ў жыцьці беларускае меншасьці ў Латвіі, прымушаюць акінуць вокам пройдзены шлях, падвесьці ітог беларускай культурнай працы, праробленай за 4 гады, і пастарацца скрозь туман разглядзець нарысы будучыні.

Надыходзіць дзень суда над усімі адказнымі беларускімі нацыянальна-культурнымі працаўнікамі, зачынены Беларускі аддзел асьветы, касуюцца асноўныя правы беларускае меншасьці, чорныя хмары навісьлі над беларускімі школамі.

Гдзе крыніца ўсяго гэтага, у чым ляжыць прычына гэтага незразумела і нечакана пачаўшагася ўціску, чаму белае да гэтага часу ў беларускай працы цяпер лічыцца чорным і чорнае белым, чаму ўчарайшыя прыяцелі робяцца ворагамі, а ўчарайшыя ворагі гатовы працягнуць руку помачы?

Тая хваля, якая цяпер затапляе беларусаў у Латвіі, не з аднаго ручайку стварылася і не адных беларусаў залье. Вось-жа, каб зразумець матывы гэтага пэсымістычнага вываду, трэба зрабіць некаторы дасьлед і, прыняўшы за аснову дасьледу параўнаўчы мэтад, аглянуцца ў мінуўшчыну.

1918 год. Рэвалюцыя. Стварэньне маладых дзяржаў. Перад новымі дзяржаўнымі палітыкамі ўстаюць заданьні дзяржаўнага будаўніцтва, а разам з тым пытаньне тактыкі ў адносінах да нацыянальных меншасьцяў. Абвясьціўшы для замежнага сьвету высокія і прыгожыя лёзунгі, аддаўшы гэтым дань часу, яны ў сваей хатняй працы перш за ўсё павінны былі грунтавацца ня стольки на сьвятых і вялікіх ідэях, сколькі на цьвярозым прынцыпе „рэальнага адношаньня сіл“. Толькі, падлічыўшы ўсе элемэнты, складаючыя жывую сілу дзяржавы, магчыма было ўзяць за аснову свае ўнутранае палітыкі ці грубы нацыяналістычны шавінізм, ці асьцярожную нацыянальную талерантнасьць.

Гэтыя дзьве сыстэмы з большымі ці меншымі нахіламі ў той ці іншы бок характарызавалі ўнутраную палітыку ўсіх маладых дзяржаў, але асабліва яскрава выявілася ў Латвіі і Польшчы.

І тая, і другая аднолькова ўрачыста прызналі правы меншасьцяў. Але ў той час, як Польшча, аднесшыся з пагардаю да помачы меншасьцяў, вырашыла пакладацца выключна на свае польскія нацыянальныя сілы і з першага дня свайго моцнага істнаваньня стала на шлях нацыяналістычна-шавіністычны,—у той самы час Латвія, на першых кроках свайго дзяржаўнага жыцьця, не зарызыкавала адразу адмежавацца ад меншасьцяў, а, наадварот, наданьнем ім шырокіх правоў вырашыла прыцягнуць да сябе іх сэрцы і душы, а разам з тым выкарыстаць і розум іх для дзяржаўнага будаўніцтва.

Гэта, зразумела, выклікала і адпаведнае адношаньне меншасьцяў: у Польшчы—пабудаванае на скрытым ці адкрытым нездаваленьні з усімі вынікаючымі з гэтага кансэквэнцыямі, а ў Латвіі—ляяльна-патрыятычнае, пабудаванае на разуменьні сваіх абавязкаў перад дзяржаваю, якая ў меншасьцёвым пытаньні зьявілася адразу прыкладам здейсьненьня лепшых ідэяў новага часу. Як вынік гэтага, меншасьцёвая інтэлігенцыя Латвіі ад першага дня аддала ўсе свае сілы для агульнай працы над будаўніцтвам Латвіі.

Праходзілі гады.

Польская палітыка ў адношаньні да меншасьцяў рабіла тыя ці іншыя зыгзагі, але заставалася заўсёды адкрыта шавіністычнай, заўсёды пагардлівай і адкрыта варожай. У залежнасьці ад гэтага нават ляяльна настроеныя адзінкі, не гаворачы ўжо аб масе, зьняверыўшыся ў добрай волі польскае ўлады, пачуўшы сябе грамадзянамі асобнага, апошняга разраду, сталі на шлях адкрытае ці скрытае барацьбы за свае правы. Барацьба гэтая вядзецца і цяпер, можа, доўга будзе яшчэ вясьціся, але меншасьці, гартуючы кожны дзень свае сілы, скіроўваючы іх у адзін бок і ідучы адным супольным фронтам, прымусяць сканцэнтраваным націскам, раней ці пазьней, да наданьня ім належных правоў.

Зусім ня тое мы бачым у Латвіі. Адразу, з першага дня ўсе меншасьці тут атрымалі правы, якіх ня мелі меншасьці ні ў ваднэй з новых дзяржаў. Гэтым Латвія, з аднаго боку, была забясьпечана ад нараканьняў, як меншасьцяў, так і суседніх дзяржаў, а з другога — магла ўсе свае сілы скіраваць на ўзмацаваньне свайго маладога арганізму.

Апрача таго, латышскія палітыкі вельмі добра разумелі, што ў чалавечай псыхіцы заўсёды знаходзіцца нейкі запас энэргіі, якая можа праяўляцца толькі ў барацьбе. А раз меншасьці ня будуць мець падставы пакіраваць гэтую энэргію ў бок Латвіі, то яны павінны будуць пакіраваць яе на змаганьне паміж сабою, асабліва, калі пачаць паціху запаўняць кожную меншасьць паасобку, што толькі ёй, толькі аднэй ёй, латышскія палітыкі спачуваюць усею душою. А далей меншасьці, падбураныя адна на адну, трацячы свае сілы на ўзаемную барацьбу, будуць у значнай меры абяссілены ўжо адным гэтым, бо ня будуць у патрэбны момант мець ні агульнае мэты, ні агульнае мовы. Але нават абяссіленая кожная меншасьць паасобку, у выпадку касаваньня якіх колечы яе правоў, ухопіцца за іх усемі сваімі рукамі. Каб унікнуць гэтага, каб пазбавіцца якога-колечы рашучага пратэсту, разьдзяліць нават гэтыя рукі, трэба зрабіць немагчымым выступленьне адналітым фронтам нават гэтай аднэй меншасьці, г. ё. стварыць у ёй варожасьць паміж асобнымі выдатнейшымі дзеячамі.

Адным словам, латышскія палітыкі ў аснову ўзялі прынцып „дзялі і пануй“, „divide et impera“.

І цяпер, акідаючы вокам мінулае, бачым, як тонка і асьцярожна гэты прынцып праводзіўся ў жыцьцё, і якія важныя вынікі для Латвіі ён даў за такі кароткі час. Меншасьці, з аднаго боку, абяссіленыя ўнутранай барацьбою, а з другога боку—усыпленыя абяцанкамі, выяўляюць цяпер, пасьля 6-ці гадоў такой палітыкі, у рэальным адношаньні сіл „зусім нязначную велічыню, і ўсе позныя спробы іх выступаць агульным фронтам спатыкаюць ці рашучы адпор (справа п. Вежбіцкага), ці дыплёматычныя ўхіляньні (справа нацыянальнае аўтаноміі, праект якой разглядаецца больш году).

Такім чынам, розная палітыка Польшчы і Латвіі ў меншасьцёвым пытаньні прывяла да розных вынікаў: у Польшчы—меншасьці ўпарта дамагаюцца сваіх правоў і разумеюць усю труднасьць іх атрыманьня, у Латвіі—меншасьці лёгка атрымалі свае правы і ня маюць сілы іх абараніць.

Вось абраз стану дзьвюх трацін насяленьня Польшчы.

Таргова баланс Польшчы мае небясьпечны нахіл да пасыўнасьці (меншага вывазу, чым прывоз з-заграніцы). Ашчаднасьці—зусім малыя—нешта каля 37 мільёнаў.

Абясцэненьне папераў і ўпадак курсу акцыяў—агульнае зьявішча.

Статыстычны ўрад ацэнівае агульную вартасьць польскіх прамысловых прадпрыемстваў—у 23 проц. (менш за чвэртку) іх даваеннай вартасьці. Цана зямлі ўпала на 30 проц. (троха менш, як на трацiну) даваеннай цаны і падае далей...

Грошаў—у абароце мала, яшчэ меншая іх пакупная сіла... Ня гледзячы на гэта, лішне вялікія падаткі, што яшчэ страшэнна павялічывае даражыню злотага (што не пярэчыць яго малой вартасьці). Няма ашчаднасьцяў у краю—дык адзіны ратунак—у пазыцы заграніцай.

Пазыка 100 міл. даляраў паставіла-бы Польшчу на ногі, (але, можа, і... на калены перад англа-саксамі...). Але рэшту ратунковай акцыі мусіць зрабіць—„wydajność pracy" (гэта-ж значыць: 10-гадзінны дзень працы!..). Чэскі работнік кладзе ў дзень 600 цэглаў, польскі—300... (перад вайной —750), але чэскі работнік бярэ ў дзень 4,50 карон, а польскі 12 карон.

Дакладчык сцьвярджае, што даходы міністэрства скарбу складаюць 87 працэнтаў усіх даходаў дзяржавы. Гэта значыць, што амаль ня ўсе дзяржаўныя выдаткі пакрываюцца з падаткаў. Гэткіх фінансавых адносінаў няма ні ў адным гаспадарстве на сьвеце (а трэба яшчэ запытацца, з каго больш усяго спаганяюцца гэтыя падаткі, а перад усім у нас на „Крэсах", бо ведама-ж: абшарнікі—палякі ня плоцяць, дык бяруць падаткі толькі з сялян-беларусаў дый з жыдоў-гандляроў...).

Аратар закідае аўтару бюджэту яго „аптымізм", які можна наагул ацаніць... у 350 мільёнаў, на якую суму запраўдныя даходы будуць менш прадбачаных ў бюджэце...

Бюджэт кур'ерам!

На сабраньні сяброў бюджэтнай камісіі ў марш. Ратая дакладчык яе п. Зьдзеховскі (эндэк) (не без падшэптаў ураду!) запрапанаваў, каб „у інтарэсе паньствовым"—разгляд бюджэту ў Сойме скончыць да Вялікадня; — дзеля таго дамагаўся значных абмяжаваньняў для прамоўцаў, — як у камісіі, таксама і на пленуме Сойма.

Паслы з лявіцы слушна адказалі эндэцкаму „паньствоўцу", што Сойм павінен ня толькі фармальна „ўхваляць" бюджэты, але і фактычна—пасутнасьці—сумленна яго кантраляваць. — Дзеля таго гэткая мэханізацыя найпаважнейшай бюджэтнай працы Сойму зьяўляецца ня толькі не ў „інтарэсах паньствовых", але ёсьць папросту праступленьне проці гэтых інтарэсаў.

Сабраньне адкінула прапазіцыі п. Зьдзеховскага.

Бюджэт будзе разглядацца нармальным парадкам.

Паседжаньне Сойму ў Справе Гданску.

Камісія для заграчных спраў пастанавіла склікаць спэцыяльнае паседжаньне ў справе канфлікту з Гданскам, на якое запросіць прэм'ера і мін. Скшыньскага.

Эндэкі проці вайсковага асадніцтва.

Клюб эндэцкай партыі ў Сойме пастанавіў галасаваць проці прапазіцыі аднавіць сілу закона 17/XI—1920 г. — аб вайсковым асадніцтве на „Крэсах"; прапазіцыю гэтую падпісалі некаторыя паслы - эндэкі.

Нават эндэкі — і тыя проці таго, што падтрымліваюць паны „вызваленцы" і інш. з „лявіцы".

„Новэлізацыя" закону аб ліхве і спэкуляцыі.

Пад націскам прамыслоўцаў і абшарнікаў („кулакоў") і іх прадстаўнікоў у Сойме, Хіенапястоўцаў, якіх падтрымлівае і жыдоўская буржуазія,—урад абяцаў у хуткім часе падаць у Сойм праект „новэлізацыі" (зьменаў) да закону аб ліхве і спэкуляцыі...

Проста кажучы, урад, які, можа-б, нават згадзіўся зусім скасаваць гэты шкодны (дый ня так ужо шкодны, бо толькі напісаны на паперы!) закон, які ў 1920 г. забараніў гандляром і прадуцэнтам браць лішне вялікія цэны за прадукты першае патрэбнасьці, але пакуль што мае толькі—для прызвaітасьці—зьменшыць кары для спэкулянтаў на народнай патрэбе—за гэткія цэны.

Работніцкая прэса слушна адзначае, што гэтае памяншэньне караў за спэкуляцыю і ліхву—у час неўраджаю ў Польшчы! — зьяўляецца папросту праступным.

„Życzenie Nowego Roku"—работнікам.

15 студня адбылося першае пасьля вакацыяў паседжаньне Сэнату, якое вельмі сымвалічна адзначылася тым, што Сэнат значна пагоршыў выпрацаваную Соймам навэлю (зьменены закон) аб забясьпечаньні безработных, паменшыўшы час карыстаньня скарбовымі запамогамі з 39 тыдняў да 26...

Нават сэнацкія хадэкі галасавалі за Соймавы праект.

Добра пачынае Новы Год польская буржуазія!

Забастоўка ў Торуні.

У Торуні (Торне) выбухла забастоўка работнікаў мястовага самаўраду: электрыкі, вадаправоду і трамваю.

Падстава забастоўкі—эканамічная.

Дамаганьні Польшчы ад Чэхаславакіі.

Чэшскія газэты апублікавалі тыя палітычныя дамаганьні, з якімі польскі ўрад зьвярнуўся да чэхаславацкага, — як з перадуступным варункам распачацьця торговых перагавораў. Дамаганьні датычуць „урэгуляваньня (?) палажэньня польскай меншасьці" ў Чэхаславакіі. Чэхаславацкі ўрад вельмі абураецца за апублікаваньне гэтых сакрэтных палітычных перагавораў (!).

Арышт 4 „дывэрсантаў".

„Robotnik" паведамляе: 15 студня паліцыя арыштавала ў в. Рабцы, Вялейскага павету, 4 небясьпечных дывэрсантаў: Рыгора Уладыку, Васіля Філіповіча і братоў Міхася і Міколу Дзікаў. Усе аказаліся (? бяз суду? Рэд.) ўчасьнікамі нападу на в. Барсукі, зробленага ў канцы сьнежня. У часе нападу быў забіты жыхар вёскі Іван Рудак з сястрой. Пасьля нападу часьць бандытаў уцякла за кардон, а часьць рассеялася па ваколіцы. Дазнаньнем паліцыі сьцьверджана (!?), што напад і забойства Рудака мелі палітычны характар: Рудака падазравалі ў тым, што ён — польскі „конфідэнт" (папросту—шпіён).

Заграніцай.

Шостая сэсія „Міжнароднага Трыбуналу Справядлівасьці".

16-га студзеня новы старшыня Гаагскага „Трыбуналу Справядлівасьці"—праф. Мак-Юбэр, адчыніў 6-ую сэсію яго паседжаньняў.

Трыбунал займецца тлумачэньнем спорных пунктаў Лёзанскага Трактату — датычна правоў грэкаў у Турцыі.

Барацьба з шляхоцтвам ў БСРР.

А. W. паказуе, паводле „Правды", што ў Радавай Беларусі даканчываецца ліквідацыя зямельнае ўласнасьці дробнае шляхты. Радавая ўлада імкнецца гэтым зьнішчыць зусім дробна-шляхоцкі стан, як контррэвалюцыйны элемэнт, які захоўвае польскія традыцыі і цягнецца да Польшчы.

Справа менскага праваслаўнага духавенства.

„Правда" паведамляе, што ГПУ скончыла сьледзтва ў справе беларускага мітрапаліта Мэльхісэдэка і ўсяго складу яго царкоўнага ўпраўленьня. Увесь матар'ял перададзены суду.

Абвіненьне фармулявана, як „масавае ўкрываньне царкоўных цэннасьцяў, растраты царкоўнай маемасьці, контррэвалюцыйная прапаганда, сувязь з белагвардзейскімі арганізацыямі" і г. д.

Уражаньне ад прамовы Рыкава ў Францыі.

Апошняя прамова Старшыні В. Ц. і К.-'а Рыкава аб царскіх даўгах зрабіла вялікае і сумнае ўражаньне ў Францыі.

Сэн. дэ-Монзі, „сумленны фактар", які так стараўся пагадзіць францускі ўрад з радавым на падставе прызнаньня хаця (!) даваенных даўгоў,— у адказ на прамову Рыкава, зрабіў таксама дэкларацыю журналістам, у якой пацьвярдзіў, што паразуменьне паміж Расеяй і Францыяй магчыма толькі на падставе прызнаньня царскіх даўгоў СССР...

Спробы замаху на англійскі флёт.

У Лёндане зрабіла сэнсацыю паведамленьне паліцыі аб спробе замаху на некаторыя караблі і падводныя лодкі ў англійскіх портах. Арыштаваны па-

---

Лёгічна разважаючы, ня трудна зрабіць і адпаведны вывад: у Польшчы—меншасьці, атрымаўшы свае правы з такою труднасьцяй, не аддадуць іх лёгка, а ў Латвіі—меншасьці, нуздольныя да барацьбы, вельмі лёгка паступова могуць страціць тыя правы, якія ў іх яшчэ пакуль ёсьць.

Цяпер у палітыцы Латвіі выяўляецца пералом. За 6 гадоў уладжана дзяржаўнае жыцьцё, вырасла маладая латышская нацыянальная інтэлігенцыя, якой патрэбна даць мейсца ў дзяржаўным мэханізьме, а меншасьці ў той ці іншай меры разьбіты. Настаў час, калі магчыма пачаць асьцярожна скручываньне тых правоў, якія былі разасланы 6 гадоў таму назад. Перад латышскімі палітыкамі былі два шляхі: адзін—гэта скручываньне пацiху правоў для ўсіх меншасьцяў адразу, другі—скручываньне іх для кожнай меншасьці паасобку. Першы шлях, які мог-бы выклікаць рана ці позна агульны гоман усіх меншасьцяў, адкідаецца, і застаецца другі, больш бясьпечны — шлях ударaў па кожнай меншасьці паасобку.

Сярод меншасьцяў у Латвіі аказаліся такія, якія ці маюць за сваёй сьпіною родную дзяржаву (палякі, немцы), ці маюць моцныя інтэлектуальныя і эканамічныя ўласныя сілы (вялікарусы, жыды), ці, урэшце, ня маючыя многа ні таго, ні другога (беларусы).

Беларуская меншасьць у Латвіі павінна была фігураваць таксама ў гэтай агульнай ігры, каб не „нарушаць ансамблю", бо іначай на 60.000 чалавек адразу ўзмацаваліся-бы меншасьці польская і вялікаруская, а такім чынам патрэбны былі-б большыя высілкі на абясьсіленьне іх.

І пры скручываньні правоў усіх меншасьцяў на першае мейсца, зразумела, трэба было паставіць беларусаў, як найслабейшых.

Так яно і сталася.

Пакропленыя даволі за гэтыя 4 гады „мёртваю" вадою ад чашы з надпісам „divide et impera", крапідлам, агульным для ўсіх меншасьцяў, слабыя беларусы ў значнай меры яшчэ больш аслабелі, але ўсётакі асобныя інтэлектуальныя адзінкі заставаліся і былі тым цэмэнтам, які не даваў беларускай меншасьці, асабліва ў Дзьвінскім павеце, страціць свае нацыянальныя адзнакі і зусім распыліцца.

Патрэбны былі якіясь нязвычайныя крокі, гераічныя меры.

І гэтыя меры былі знойдзены.

Вясною, у канцы красавіка, пачалася судовая справа аб **„белорусском преступном сообществе"**, усе выдатнейшыя беларускія культурныя сілы абвінавачаны ў дзяржаўнай здрадзе. Умела пакіраванае сьледзтва ахапіла ўсе пачатковыя беларускія школы Дзьвінскага павету, пасеяла паніку сярод сялянскіх дзяцей і бацькоў іх, скампраматавала ў вачох усіх ня толькі асобных дзеячоў, але і ўсю беларускую школьную працу.

У зьвязку з працэсам на шпальтах латышскае прэсы вялася ўвесь час кампанія правакацыі проціў усіх выдатнейшых беларускіх дзеячоў. Не разьбіраючыся ў спосабах, аб'яшчалася на ўсю Латвію, што Краскоўскі, Езавітаў і інш. твораць баявыя дружыны проціў Латвіі, што яны атрымліваюць на гэта вялізарныя грошы і ад бальшавікоў і ад расейскіх манархістаў, што ў Празе знаходзіцца цэнтр беларускае процілатвійскае агітацыі, што нават цяпер яшчэ выходзіць у Празе журнал „На чужыне", а ў Коўне журнал „Крывіч", у якіх чэскія і літоўскія беларускія дзеячы вядуць агітацыю проці Латвіі і ўсіх маладых дзяржаў і г. д., і г. д.

Як бачым, ігра праведзена тонка, а таму, што латышскае грамадзянства мала разбіраецца ў беларускім пытаньні, або сьвядома зусім ня хоча разабрацца ў ім бесстаронна, то гэтыя „інфармацыі" маюць пэўны пасьпех.

Латышскія палітыкі, аддаўшы пад суд 16 чалавек беларускіх школьных працаўнікоў і ссылаючыся на адсутнасьць непадсудных, зачынілі 1-га сьнежня Беларускі Аддзел Прасьветы і выдалі самі сабе мандат на бескантрольнае кіраваньне ўсім беларускім школьным жыцьцём, а разам з тым і на пакіраваньне яго ў адпаведны бок.

Ня гледзячы на тое, што ў Судовай Палаце абвінавачаньне проці 8-мі чалавек, у тым ліку і проціў гр. Сахарава, адпала, аднак 9 га студзеня гр. Сахараў звольнены з пасады кіраўніка Аддзелу, каб такім чынам зноў магчыма было ссылацца на адсутнасьць беларускіх дзеячоў для гэтай пасады і далей трымаць беларускі Аддзел зачыненым.

15-га студзеня звольнены зусім ад службы б. дырэктар Дзьвінскае Гімназіі гр. І. Краскоўскі і вучыцелька П. Мядзёлка-Грыб.

Гэткія ітогі.

Пэрспэктывы для беларускае меншасьці ў Латвіі таксама чорныя.

У лютым месяцы адбудзецца „Беларускі працэс" у Латвіі, на якім усе выдатнейшыя беларускія дзеячы будуць **бязумоўна** засуджаны.

А, засудзіўшы іх, латышскія палітыкі змогуць ня толькі апраўдацца за сваю палітыку перад сваім народам, перад сваімі меншасьцямі, ссылаючыся на „чорную няўдзячнасьць" беларусаў, але змогуць прычыніцца і да кампраматацыі ўсяго беларускага руху перад вачыма Эўропы.

Зразумела, для таго, каб стушаваць уражаньне ад суда, пасьля магчымых рэвэляцыяў, для таго, каб паказаць сваю „ляяльнасьць" да беларускае меншасьці наагул, будзе выказана часовая падтрымка якім-колечы іншым беларускім дзеячам, больш падхадзячым да новага курсу латышскае меншасьцёвае палітыкі. Тое самае было вясною зроблена і з кіраўніком Расейскага Аддзелу Прасьветы, калі быў звольнены папулярны праф. Юпатов і назначаны нікому няведамы гр. Серков.

Але на зварот Беларускага Аддзелу надзеі няма ніякае, бо для гэтага ў латышскіх палітыкаў ня знойдзецца добрае волі, а ў беларускае меншасьці ня знойдзецца адпаведных абаронцаў.

Зразумела, пры аканчальным скасаваньні Беларускага Аддзелу, з будучага вуч. году могуць быць скасаваны і беларускія школы, а на іх мейсцы вырастуць школы латышскія ці латгальскія; для беларускіх-жа дзяцей, магчыма, дзе-недзе будуць адчынены паралельныя беларускія клясы.

Такімі, прыблізна, выглядаюць пэрспэктывы беларускага культурнага жыцьця ў Латвіі. Момант рашучы. І калі ўсё беларускае вучыцельства і грамадзянства ў Латвіі, адкінуўшы спрэчкі, не падыме, як адзін чалавек, свой голас у абарону сваіх правоў, то празорлівасьць досьледаў гэтага пісьма будзе страшнаю праўдаю.

Лад.

куль што 6 асоб, паміж імі 2 марскія афіцэры і адна кабета. Знойдзены вельмі важныя дакумэнты.

Бурнае паседжаньне italьянск. парляманту.

Як ведама, аб'яднаная проці фашызму апазіцыя падзялілася на дзьве „паловы“ ў сваей тактыцы ў парляманце. Рэспубліканская лявіца, так-званая „авэнтынская апазіцыя“ (адбывае асобныя паседжаньні ў нейкім гмаху на Авэнтыне, квартале места Рыму), стаіць за безумоўны байкот „парляманту“, створанага бясправўным выбарным законам Мусоліні. Другая значна вялікшая „палова“ „адказнай“ манархічнай апазіцыі, з правадырамі Джолітті, Саляндрай і Орляндо, найслаўнейшымі дзяржаўнікамі краю, прыняла тактыку барацьбы проці фашызму і Мусоліні, нават у самым яго „парляманце“.

І вось на апошнім, спэцыяльна скліканым Мусоліні паседжаньні „парляманту“—для прыняцьця новага, выпрацаванага ім, выбарнага закону,—адбыўся рашучы бой паміж чыста фашыстаўскім урадам і ўрадавай большасьцяй з аднаго боку—і апазіцыяй — з другога.

Але галасаваньне дало большасьць 307 галасоў проці 33 за ўрадавы прэект, і выбарны закон быў прыняты.

Адклад паседжаньняў парляманту.

Пасьля прыняцьця новага выбарнага закону Мусоліні адлажыў паседжаньні парляманту на неазначаны час. Як пішуць газэты, матывам гэтага адкладу, апрача ўсяго іншага, зьяўляецца нежаданьне фашыстаўскага ўраду, каб у часе працэсу ў справе забойства Маттэотті, які адбудзецца ў лютым, істнавала гэткая вольная трыбуна, як парлямант.

Працэс мае працягнуцца каля 2-х месяцаў. Будзе выклікана больш 200 сьведкаў.

Зачыненьне ўнівэрсытэту ў Нэаполі.

Палітычная барацьба між фашыстамі і антыфашыстамі, захапіўшая ўсю Італію, адбілася, зразумела, і ў студэнцкім жыцьці. У ўнівэрсытэце ў Нэаполі дайшло да вялікшых сутычак паміж фашыстамі і „апазіцыянерамі“, у выніку чаго ўнівэрсытэт зачынены на неабмежаваны час.

Агульна-нацыянальная канфэрэнцыя ў Кітаі.

Прэзыдэнт (?) Кітаю Дуан-Тсі-Чжуй апублікаваў дэклярацыю аб тым, што ў найбліжэйшы час ён мае склікаць агульна-нацыянальную канфэрэнцыю, каб аб'яднаць Кітай у адзінае арганізаванае цэлае.

На канфэрэнцыю маюць быць запрошаны:

1) Асобы, маючыя асаблівыя заслугі перад дзяржавай;

2) Вышэйшыя камандзіры войска;

3) Асобы, адзначыўшыяся... барацьбой з пэдкупамі ў часе выбараў (!) і памагаўшыя супакаеньню насяленьня (?);

4) Цывільна-ваенныя вышэйшыя ўлады Манголіі, Тыбэту і Чынджаў;

5) Асобы, маючыя высокую апінію дзеля сваей дазнанасьці, веды і г. д.—у ліку 30.

Да першай катэгорыі залічаны толькі 4 асобы: сам прэзыдэнт, стары рэвалюцыянер доктар Сун-Ят-Сэн і 2 найбольш слаўныя генаралы — Чжан-Тсэ-Лін і Фэнг-Ю-Сіян.

ХРОНІКА.

Беларуская катэдра ў Празе. Нас паведамляюць з чэскае Прагі, што тамтэйшы ўкраінскі Пэдагагічны Інстытут, які абслугоўвае і беларускую моладзь, пастанавіў стварыць адумысную катэдру беларусазнаўства, каб гэтым дапоўніць нацыянальнае ўзгадаваньне нашых студэнтаў у Празе.

Мы горача вітаем гэту пастанову, як шляхотны крок братняга Украінскага Народу, які імкнецца дапамагчы беларусам у ўзгадаваньні будучых тварцоў нашага нацыянальнага жыцьця. Спадзяемся, што і чэшскі ўрад спагадна аднясецца да гэтага важнага пачынаньня.

І падумаць толькі, што гэта робіцца *на чужыне*, пад той час, як з віленскага ўнівэрсытэту беларуская мова аказалася выкінутай ня толькі з унівэрсітэцкае аўдыторыі, але і з калідораў: тут, у сэрцы Заходняе Беларусі, унівэрсытэт зьліквідаваў выклад беларускае мовы....

Школьныя справы. 17 студзена адбылося паседжаньне Цэнтр. Бел. Школьнай Рады, на якім пастаноўлена:

1) Сумесна з Бацькаўскім Камітэтам Віленскай Беларускай Гімназіі арганізаваць скарбоначны збор на карысьць незаможных вучняў.

2) Апрацаваць праграмы—канспэкты па беларусазнаўству для вучыцялёў, якія пажадаюць трымаць экзамін пры Цэнтр. Бел. Шк. Радзе на права выкладаньня ў беларускіх школах.

Як ведама, урад маніцца адкрыць беларускія вучыцельскія курсы ў Кракаве на 40 асобаў і ў Вільні на 40 асоб. Гэтыя курсы задаволяць зусім нязначную частку вучыцельства, якое прагне працаваць у беларускіх школах.

Вось для гэнай масы вучыцялёў і прапануецца здабываць кваліфікацыю беларускага вучыцеля экстэрнам у Цэнтр. Бел. Шк. Радзе (Віленская 12—6), дзеля чаго й будуць выданы вышэй адзначаныя праграмы.

3) Апрацаваць праграмы беларускіх гімназіяў.

4) Зьвярнуцца да беларускіх вучыцялёў, скончыўшых Кракаўскія і іншыя польскія вучыцельскія курсы і працуючых у польскіх школах, каб саматугам здабывалі кваліфікацыю на права выкладаньня ў беларускай школе.

Між „кумпанамі“. У сувязі з выкрыцьцем раду праступленьняў польскіх урадоўцаў з асьветнага і паліцэйскага ведамства, якія маюць карані ў валэйшаўскай шулерні, — сярод гаспадароў „Грамадзянскага Сабраньня“ пануе трывога за далейшы лёс гэтага ігорнага прытону. Спадзяюцца, што дні шулерні ўжо палічаны.

У сувязі з гэтым вісіць на валаску ўся „полёнофільская партыя“ з Валэйшамі, Більдзюкевічамі, Касьцевічамі і т. п.

Павлюкевіча перад тым Валэйша „адшыў“ ад „грамадзянскага“ пірага,—дый той цяпер цешыцца з няўдачы сваіх кумпанаў.

Затое на арэну маніцца ізноў выплыць... сардэчны прыяцель „доктара“ — „адвакат“ Аляксюк, які дагэтуль вёў закулісную палітыку, баючыся сваім аскандаленым іменем скампрамітаваць нават... шулерню!

Скасаваньне Наваградзкага ваяводзтва. „Dz. Wil.“ паведамляюць з Варшавы, быццам там разглядаецца праект скасаваньня Наваградзкага ваяводзтва і падзелу яго тэрыторыі між іншымі ваяводамі. Паўночная частка — з Лідчынай будзе аддадзена ваяводзе Рачкевічу, а генарал-ваявода Янушайтыс будзе зволънены зусім.

Кажуць, што гэткі ж лёс спаткае і іншых генарал-ваяводаў.

Калі, паводле выражэньня „Robotnika“, першая „Крэсовая“ радыкальная рэформа зьмяшчалася ў... зьмене сурдута на мундзір, дык цяпер „навейшая“ рэформа „Крэсовай“ адміністрацыі, наадварот, скідае з яе мундзір, каб апрануць ізноў у сурдут.

Папяровая дробязь. Прыпамінаем, што дробныя грошы ў паперках па 1, 2, 5 грошай, а так-сама па 10, 20, 50 гр. будуць хадзіць толькі да 31 студня. Ужо 1 лютага яны ня будуць мець ніякай вартасьці. Дык прыпамінаем, каб сяляне іх не дзяржалі, але збывалі куды толькі можна, а найлепш аддаць на падатак або, выпісваючы газэту, на пошту. Там будуць іх прымаць аж да 31 студня ўключна. Калі-ж хто прадзержыць далей, то сам сабе зробіць утрату, бо 1 лютага іх ужо ніхто ня будзе прыймаць. Дык не дзяржыце папяровае драбніцы, але аддавайце, або заменьвайце на металёвую, бо час кароткі!!!

Начная рэвізія паліцыі. У ноч на 20 студня п. Дэлегат Рачкевіч зрабіў начную рэвізію паловы камісарыятаў м. Вільні. Рэшту камісарыятаў зрэвізаваў адначасна п. Камісар Вімбор. Вышэйшыя прадстаўнікі ўлады рабілі свае „нечаканыя“ рэвізіі... ў асыстэнцыі вышэйшых чыноў тае-ж самае мястовае паліцыі.

Усё-ж такі знойдзены—як кажа „Dz. Wil.“—рад „niedomagań i braków“, асабліва ў IV Камісарыяце.

Карэспандэнцыі.

Асаблівы настаўнік.

(М. Галынка, Слонімскага павету).

У Галынцы ў нас ёсьць вучыцель, „пан“ Гжэгорчык, аб працы якога хачу расказаць. Як толькі астаўся ў нашай школі, не дарэмна гаварылі, што з яго будзе „дзельны асьвятовец“. Адразу загадаў, каб яго звалі кіраўніком гмінным (!). Гэткай пасады дагэтуль яшчэ ня было чутно, бо ведама, што гмінаю кіруе войт.

Дзецям выкладае лекцыі аб прыкладным захаваньні, кажучы даслоўна гэтак: „jak pan mówi, cham-chłop musi milczeć“. Вучань, барані Божа, ня мае права прасіць тлумачэньня, бо „пан“ зараз скіруе на калены, або „do kąta“, з даслоўнаю натацыяй: „Pan mówi tylko jeden raz!“ Ну, і сядзяць гэтак, слухаючы, што „пан“ скажа адзін раз.

Обвяшчаючы, што ня будзе ён вучыць каторага дня, што бывае немаль кожнага вучэбнага дня, кажа: „Wtedy, a wtedy pan będzie chory, albo zajęty, więc do szkoły przychodzić nie wolno“. А хварэе ён часта, бо вучыць 1 — 2 дні ў тыдні. У суботу трэба хварэць перад сьвятам, у панядзелак па сьвяце, а там да доктара, а там да аптэкі. Калі ў тыдні ёсьць якое сьвята, дык навукі нават ужо не распачынае.

Як пакажацца ў школе як сонца восяньню з-за хмары, дык вучыць дзяцей брахаць пасабачаму, мяўкаць пакацячаму. Дурныя кажуць: за што ён дастае пэнсію? а разумнейшыя дагадваюцца, што за тое, што ён „кіраўнік гміны“.

Дзеці першага аддзелу яшчэ ня ведаюць ні аднае літары.

Ня ўжо-ж „pan“ Гжэгорчык зумысьля прысланы, каб вучыў дзяцей брахаць пасабачаму? Яны гэта ўмеюць самы, а як кончаць гэткае вучэньне, тады яны-ж будуць пэўне што кусацца!

А мо' гэта ёсьць абавязак „кіраўніка гміны“?

Ой, жыцьцё ты нашае, жыцьцё, калі ты пагоршаеш?..

Галынец.

Прыкладны мулла.

(З Нясьвіжскага павету).

У Асмолаве, засьценку Ланскай гміны, Нясьвіжскага павету, ёсьць мусульманскі зборны мечэт; гэты мечэт быў нават ня бедны, мае 20 дзесяцін зямлі з лесам, 2 Гайкі на 5 дзесяцін, лес быў страявы. Гэты мечэт лёгка мог бы сам сябе папраўляць; але на нядолю яго гадоў 15 назад памер Мулла Ясінскі, пакінуўшы ўсё ў цэласьці і парадачку нашую Бажнічку.

Але і даўней за грошы й гарэлку можна было ўлезьці, куды хочаць; то ўкупіўся за муллу Юнус Халенбэк, з вёскі Іванава, гміны Ланскай, чалавек бязграматны й ня культурны. Языком ня можа гаманіць ні рускім, ні польскім, ні беларускім; а калі трэба напісаць мэтрыку, або якое пасьведчаньне то трэба шукаць пісара, плаціць двум, ды яшчэ й барыша прынесьці, бо вельмі любіць гарэлку, ад чаго яго голас драбяжжыць, як на балалайцы парваная струна.

Маўчаў я аж дагэтуль, але цяпер буду гаманіць адкрыта на ўсю Беларусь, можа каму прыдзецца прачытаць з мусульман Беларусі, — няхай чырванее мулла і прозьвішча яго, калі яны яго выбралі, — няхай бачаць праступкі яго.

Ю. Х., як астаўся за муллу, то ўзяў з падлогі сукна зялёнага і пашыў сабе джубэкі, ці сутаны. У 1917 годзе салдаты падралі нямнога падлогу ў мечэце, то мулла задумаў перанесьці яго ў вёску Іванава, раскідаў усю страху, купал, і паразвозілі па Іванаву на дровы. Але Язэп Цьвірка, што быў войтам гміны, ня даў раскідаць сьцены, сказаў яму: калі перанясеш зямлю ўперад, тагды можаш перанесьці мечэт. Але мечэт, укараніўшыся трыста гадавымі каранямі, цяжка было зрушыць. І вот бедныя сьцены плакалі 7 гадоў, аж пачарнелі ад сьлёз і сінім мохам абрасьлі.

Мулла, карыстаючы з пераваротаў, лес прадаў на гарэлку ды самагонку, ды яшчэ купіў ў Менску чаркескую бурку за лес, каб усе бачылі, а гаварыў, што людзі выкралі лес. Многім балела сэрца мусульманскае, гледзячы на чорна-зялёныя сьцены мечэту. Глянулі і амэрыканцы; забалела ім душа, прыслалі 213 даляраў па папраўку мечэту. Прадалі крошкі лесу, што не даеў мулла, але ізноў аддалі яму ў рукі, як прадсядацелю па папраўцы мечэту. Дык ізноў згінула 230 пудоў жыта бедных працаўнікоў.

Гэтак нічога і ня вышла.

Перац.

АБВЕСТКІ

(За зьмест абвестак, якія зьмяшчаюцца пад гэтым загалоўкам Рэдакцыя адказнасьці на сябе не бярэ!).

Рэдактар-Выдавец Антон Пракапеня.

Друкарня Н. Левін і Сын, Вільня, Нямецкая 22.